

Múlt és Jövő

N

em tudok főfoglalkozásban egy város jelenével törődni úgy, hogy ne gondolkoznék el a múltján, és olykor ne vetítsem magam elé a jövő vízióját.

Mégis ritka az olyan protokolláris alkalom, amely nem bosszantó kényszerűséggel, hanem töprengésre készítő szellemi kihívással ragad ki a mindennapok nyüglődéseiből. A Múlt és Jövő Budapestnek szentelt különszáma a ritka kivételek közé tartozik. Ha e város megkövült szellemiségének legmarkánsabb jellegzetességeit keressük, nem kell évezredekkel visszamennünk a múltba. Száz év éppenséggel elég. Ebben a városban a századforduló körüli évtizedek szellemisége teremtett magának európai otthont. Ez a szellem, mint a teremtő szellemek általában, korántsem volt homogén, de elemei igazi alkotó elemek voltak

Károlyi, Ady, Mannheim, Hatvany...

Külön-külön értékelni őket nekem nem dolgom, nem is értek hozzá. Annyit azonban biztosan tudok, hogy ez a sokféleség, ha egymásra acsarkodó részekből tevődik össze, ha hűján van minden türelemnek és befogadásnak, sohasem tudott volna olyan teremtő erővé válni, amely máig ható és meghatározó nyomot hagyott a városban.

A széplelkű álmodozók, világmegváltó bohémek, szolid bankárok és felvilágosult mágnások akaratát a Nyugat szelleme, a liberális gondolat ötvözte egyé. A város formálta a szellemet, a szellem formálta a várost.

Könnyű dolga volt a tudatos városépítő szándéknak: csak meg kellett látnia és jótékonyan felkarolnia a spontán mozgást. 1918 után sok minden kétségessé és kétértelművé vált. De a megerősödött városi polgárság nem engedte, hogy megtorpanjon a város fejlődése.

A háború pusztítása után folytatódhatott volna ez a trend, új erőre kaphatott volna a megtépázott humanizmus, ha a szocialista gondolatokból, amely többek között Jászi

és Szabó Ervin személyében szerves és teremtő része volt a századfordulás pezsgésnek, nem válik néhány reménykeltő év után kommunista kényszerzubbony. Sok munka és nagy távlat kell hozzá, hogy ezeket az évtizedeket, beleértve az épp csak véget ért negyedszázados puha diktatúrát, feldolgozhassuk és indulatoktól mentesen illeszthessük saját múltadatunk elemei közé. Egy biztos: ha a város és a genius loci felől nézzük ezt a közeli-távoli múltat, aligha beszélhetünk folytonosságról. A trend, amely a múlt század végétől oly meghatározó módon jellemezte a város fejlődését, megtört. A polgári fejlődés folyamából legfeljebb ha bűvópatakok maradtak.

Most itt állunk kényszerzubbony nélkül. Elgémberedett tagjaink első mocanásaiban ott kísért a nemrég még mindenható ápolók erőszakosságának emléke. Gyakran kárt teszünk egymásban és önmagunkban is.

A türelmetlenséget is meg kell érteni. Az uniformizált világban, amelybe ráadásul e város lakóinak többsége – akárcsak én – beleszületett, alig-alig tanulhattuk meg a másság elfogadását, tiszteletét, becsülését. Azt, hogy „a más szép”. Hogy nem idegen.

Az ezredfordulóhoz közeledvén legfeljebb reménykedtünk a fellendülésben. Egyelőre kapaszkodókat keresünk. Én azt szeretném, ha ebben a városban, ahogy száz évvel ezelőtt, a sokféleség megint előrevivő szellemmé sűrűsödne. Az volt a múlt, ez legyen a jövő.

